

De ville vekke overkla

Mektige menn var den viktigste målgruppen for den kristne Oxfordbevegelsen. For en kort periode satte den Norge på hodet.

TORE HJALMAR SÆVIK
tore.hjalmar.saevik@dagen.no

Den sterkt kritiske presentasjonen av Oxfordbevegelsen i norsk skjønnlitteratur fra mellomkrigstiden gjorde at Helje Kringlebotn Sødal allerede som student ble nysgjerrig på fenomenet.

– Bevegelsen virket veldig merkelig, sier Kringlebotn Sødal, som er professor i idé- og kristendoms historie ved Universitetet i Agder.

I kirkehistoriske bøker har hun for det meste funnet korte framstillinger av bevegelsen. Nå har hun skrevet «Norge i brann. Oxfordbevegelsen 1934-1940», den første samlede framstillingen av bevegelsens virksomhet i Norge.

Liberal og pietistisk

Etter å ha arbeidet grundig med Oxfordbevegelsen, kaller hun framstillingen til mellomkrigsforfattere som Sigurd Hoel for karikerende. Tre hovedtrekk ble tegnet: Bevegelsen var snobbete og hyklersk, var et uttrykk for seksualitet på avveier og hadde forbindelser til nazismen.

– Kirkehistorisk framstår den derimot tydelig som en kristen vekkel- sesbevegelse, men med et sterkt borgerlig preg. Sosiologi skiller den seg slik sett fra de fleste andre kristne vekkel- sesbeve- gelser, sier Kringlebotn Sødal.

Det gjorde den også på andre måter:

– Den hadde tydeligere maskuline trekk enn en del andre vekkel- sesbeve- gelser har hatt. Den hadde også en litt spesiell blanding av liberalteologiske og pietistiske trekk. Og den hadde korporative trekk, som vil si at den delvis var organisert rundt yrkesgrupper, forklarer Kringlebotn Sødal.

Vekkelsererfaring

Forkynnelse om synd, bekjennelse og moralsk livsførsel delte den med andre vekkel- sesbeve- gelser. Samtidig var den kjennetegnet av optimisme, humor, samfunnsengasjement og målgrup- petenkning. Noen kalte den «Frelsesarmeen for overklassen».

Det hele startet i USA. Den lutherske presten Frank Buchman fikk i 1908 en sterk personlig vekkel- sesopplevelse under en konferanse i England.

– Opplevelsen førte til at han begynte en evangeliseringsvirksomhet som etter hvert antar store former, sier Kringlebotn Sødal.

En spéd begynnelse ved amerikanske universiteter ble eksportert

FAKTA

Oxfordbevegelsen

- ▶ Grunnlagt av den amerikanske lutherske presten Frank Buchman (1868-1961)
- ▶ Kom til Norge i 1934 og fikk stor oppmerksomhet
- ▶ Sentrale folk i bevegelsens arbeid i Norge var advokat og senere KrF-formann Erling Wikborg, prest Stan Bugge, journalist Fredrik Ramm, forfatter Ronald Fangen, teologiprofessor Sigmund Mowinckel og filologiprofessor Elliv Skard. Høyre-neslor Carl Joachim Hambro var en «uskar» Oxford-profil, ifølge Helje Kringlebotn Sødal

til England på 1920-tallet. Etter hvert nådde den også flere land. Navnet sitt fikk bevegelsen ved en tilfældighet, etter at gruppe med blant annet noen studenter fra Oxford i England ble sendt til Sør-Afrika og der ble kalt «The Oxford group».

– Samtidig var Oxford et viktig senter for bevegelsen etter at Buchman forflyttet seg fra USA til England, blant annet med årlige studentkonferanser, sier hun.

Store individer

Men det som begynte som en studentvekkelse, rettet seg etter hvert mot samfunnstopper.

– De hadde en annen strategi enn de fleste andre vekkel- sesbeve- gelser. De satset først på de øvre samfunns- lagene i håp om at vekkel- sen skulle sive ned til den jevne mann

og kvinne, sier professoren.

I så måte mener hun bevegelsen er typisk for sin tid: Store, skapende individer ble betraktet som svært betydningsfulle. De kunne forme samfunnet ovenfra.

Endret samfunn

Impulsene nådde Norge tidlig på 1930-tallet via norske prester og prestestudenter som kom kommet i kontakt med Oxfordbevegelsen i utlandet.

– Men det ble ikke fart på det før Carl Joachim Hambro inviterte Buchman og teamet hans til Norge i 1934, sier Kringlebotn Sødal.

Den markante Høyre-politikeren og mangeårige stortingspresidenten hadde i utgangspunktet ikke noen tydelig personlig kristen bekjennelse. Gjen- nom boken mener hun imidlertid å dokumentere at Hambros kristne engasjement er blitt underkommunisert.

– Den vanlige forklaringen på invitasjonen er at Hambro tenkte på bevegelsens samfunnsbudskap. Den ga håp om at det var mulig å forandre verden og unngå krig og revolusjon gjennom å ha et posi-

FULLT HUS: Folk kom i flokk og fulgte for å delta på Oxford-møter. Bildet er fra Calmeyergatens misjonshus i

INSPIRERT: Advokat og senere KrF-formann Erling Wikborg var med i det nasjonale Oxford-teamet. Bildet viser ham mens han taler i NRK.

FOTO: NTB SCANPIX

tivt samfunns- og kulturprogram, sier Kringlebotn Sødal.

Det så mange behov for i etterdønningene av første verdenskrig, revolusjonen i Russland og krakket på Wall Street. Dessuten var mange urolige for utviklingen i Tyskland etter at Adolf Hitler var kommet til makten.

Stor suksess

Invitasjonen fra Hambro munnet ut i et såkalt houseparty på Høsbjør hotell i Brumunddal. Medieinteressen ble enorm.

– Det var et spektakulært vekkel- sesmøte som varte i nesten

INVITERTE: Høyre-profil Carl Joachim Hambro inviterte Frank Buchman til Norge, men holdt etter hvert en lav profil i bevegelsen av private årsaker.

FOTO: NTB SCANPIX

en uke. Det besto av vitnemøter, foredrag og sjelsorgsamtaler, sier Kringlebotn Sødal.

Hun framhever at det siste egentlig var hovedsaken for Oxfordbevegelsen. Et særtrekk var imidlertid at sjelsorgen skulle gå begge veier. I fortrolighet skulle man bekjenne synd for hverandre og på den måten hjelpe hverandre videre.

Rundt 100 personer var invitert til seminaret på Høsbjør, men over tusen var innom. Mange av dem var celebre personer i både kirke og samfunn.

– Den mest kjente som ble omvendt i møte med Oxford-

bevegelsen, var Ronald Fangen som hadde vært leder i Den norske forfatterforening, og stjernejournalisten Fredrik Ramm, som hadde prøvd å fly over Nordpolen sammen med Roald Amundsen, sier professoren.

Folkemøter

I starten var mediene i overveiende grad positive i sin massive omtale, men Arbeiderbladet og Dagbladet inntok raskt en negativ holdning.

– I England ble det faktisk gitt ut en egen brosjyre med overskrifter fra pressedeckningen i Norge, forteller Kringlebotn Sødal.

Hun beskriver møtet på Høsbjør som en stor suksess. I boken påpeker hun at norske journalister var vant til vekkel- ser, men ikke til at norske samfunnstopper bekjen- te synd offentlig.

Oxfordbevegelsens inntog fortsatte med en stor vekkel- seskam- panje i Oslo.

– Drøyt ti prosent av Oslos be- folkning var på vekkel- sesmøter i november 1934. Kanskje fant det sted så mange som 10.000 sjelsorgsamtaler, sier professoren.

Hun legger til at opplutningen i Bergen ble enda større, der hun finner grunn til å tro at mellom 25 og 30 prosent av befolkningen fant veien til Oxford-møter.

assen

Oslo, 11. november 1934. Bildet er fra en glassplate som er skadet. FOTO: NTB SCANPIX

Oxfordbevegelsen nådde også andre byer og steder i landet, men medieinteressen avtok etter hvert som nyhetsverdien minket.

Usikre konservative

Kritikken kom etter hvert ikke bare fra sekulære krefter. Etablerte kristne organisasjoner, ikke minst det den gang så innflytelsesrike Indremisjonsselskapet, var fra begynnelsen usikre på hvordan de skulle møte Oxfordbevegelsen. Det skyldtes særlig den åpne teologiske profilen til Buchman.

– Han sluttet seg ikke til til bibel- eller dogmekritikken. Men han hevdet at teologi aldri hadde frelst verden og var veldig lite interessert i teologisk debatt. Samtidig er det teologiske systemet han etablerte, så fleksibelt at det ikke ekskluderte de liberale, sier Kringlebotn Sødal.

Som eksempel nevner hun at Norges mest framtrepende liberale teolog, professor Sigmund Mowinckel ble omvendt gjennom Oxfordbevegelsen. Det betydde likevel ikke at han trengte å ta oppgjør med sin liberale fortid.

Skudd for baugen

– Det var den etiske drivkraften som var hovedsaken, oppsummerer hun.

Sentrale konservative kristne ledere som generalsekretær Johan

Martin Wisløff i Indremisjonsselskapet og senere kirkehistorieprofessor Carl Fr. Wisløff var i starten i kontakt med bevegelsen, men tok etter hvert avstand. De mente den teologiske profilen ble for lettvtint og uklar. Under generalforsamlingen i Indremisjonsselskapet karakteriserte generalsekretær Wisløff og formann Ole Hallsby bevegelsen henholdsvis som lærelos og korsløs.

– Dette var vendepunktet. De som var aktivt med i Oxfordbevegelsens arbeid på det jevne, kan kanskje ha vært rundt 2.000 personer. Disse aktive kan du sammenlikne med at Indremisjonsselskapet på denne tiden hadde 2.000 foreninger og 44.000 abonnenter på organisasjonens organ. For fattig og rik. Kritikken ble et alvorlig skudd for baugen, sier professoren.

Lavere profil

Flere av samfunnsprofilene holder en lavere profil etter hvert, av litt forskjellige årsaker. Hambro blir problematisk for bevegelsen fordi det er velkjent at han lever i et utenomekteskapelig forhold, mens Ronald Fangen etter hvert får mer betenkeligheter med bevegelsen.

– Han trekker seg stille ut, men kritiserer aldri bevegelsen offentlig,

siden det var den som førte ham til troen, sier Kringlebotn Sødal.

Fredrik Ramm fastholder sin sterke Oxford-identitet. Også senere KrF-leder Erling Wikborg uttrykte senere dyp takknemlighet for hva Oxford-bevegelsen hadde betydning for ham.

Tverreligjøs

Krigsutbruddet i 1940 førte til at virksomheten nærmest stoppet opp i Norge. Før dette hadde imidlertid Buchman lansert et slagord som etter hvert blir bevegelsens navn: Moralsk opprustning.

– Etter krigen endret bevegelsen seg i retning av en ideologi, sier hun.

Fra 2001 er navnet forandret til Initiatives of Change.

– Den er utbredt i mange land, men står tallmessig svakere nå og er tverreligjøs. Den internasjonale presidenten er muslim, sier Kringlebotn Sødal.

– Mange av elementene er likevel beholdt, med gruppetenkningen, vekten på stille stund og tanken om ledelse, så den er ikke totalt annerledes, sier hun. **DAGEN**

Mange avleggere av Oxfordbevegelsen

TORE HJALMAR SÆVIK
tore.hjalmar.saevik@dagen.no

En rekke organisasjoner og initiativer både internasjonalt og i Norge har mottatt impulser fra Oxfordbevegelsen.

Internasjonalt peker **Helle Kringlebotn Sødal** først og fremst på Anonyme Alkoholikere, som sprang ut av Oxfordbevegelsen i USA midt på 1930-tallet.

Anonyme Alkoholikere er kjent for sitt tolvpunktsprogram som hun mener kan føres tilbake til Oxfordbevegelsens tenkning. Flere hundretusener har søkt hjelp mot rusavhengighet gjennom denne organisasjonen.

Enhet i Europa

For det andre peker hun på betydningen av Oxfordbevegelsens/Moralsk Opprustnings (MRA) arbeid for forsoning mellom Tyskland og Frankrike etter andre verdenskrig og videre for arbeidet med europeisk integrasjon. Frank Buchman arbeidet aktivt for forsoning mellom landene gjennom konferanser og samtaler. Han hadde kontakt med både Konrad Adenauer, som ble forbundskansler i Vest-Tyskland fra 1949, og den franske toppolitikeren Robert Schuman. Sistnevnte ble arkitekten bak Schuman-planen fra 1950, som førte til opprettelsen forløperen til dagens EU, Den europeiske kull- og stålunionen.

Stor bredde

I Norge trekker Kringlebotn Sødal linjene mellom Oxfordfolk og en stor bredde kristne virksomheter. Allerede i 1935, da Oxfordbevegelsen var på høyden, spådde gruppetilhenger og professor ved Universitetet i Oslo, Poul Hedegaard, at den ville avta etterhvert og at

navnet ville bli glemt. Men han trodde bevegelsen ville leve videre gjennom mennesker som var blitt forandret gjennom den. Kringlebotn Sødal mener dette var treffende. Tre høyst forskjellige fenomener nevnes som eksempler:

Ten Sing ble startet etter at Bergenspresten Kjell Grønner, etter at han på 1960-tallet mottok impulser fra Sing Out-bevegelsen, som var tilknyttet MRA.

Stefanusalliansen (tidligere Norak Misjon i Øst og før det Misjon bak Jernteppet) ble grunnlagt av folk med nære bånd til Oxfordbevegelsen. Fra etableringen i 1967 var den også organisert på en løs måte som liket bevegelsen.

Endelig fikk Ungdom i Oppdrag sitt hovedkvarter på Grimerud i Stange takket være Oxford-tilhengeren Ervind Eckbo.

Medier og politikk

Sentrale Oxford-profiler, ikke minst Ronald Fangen, var viktige for at Vårt Land ble etablert etter krigen. Flere med slik bakgrunn spilte også en avgjørende rolle da KrF ble landsdekkende parti etter krigen. Erling Wikborg ble en sentral KrF-politiker gjennom 20 år og arbeidet for at det ikke skulle være et snevert interesseparti, men utvikle en helhetlig politikk, påpeker Kringlebotn Sødal. Dessuten mener hun bevegelsen var en drivkraft for etablering av kristne yrkesorganisasjoner som Norges Kristelige Legeförening, der legen Einar Lundby var sentral, og Militært Kristent Fellesskap.

Kulturåpenhet

Mer generelt mener hun Oxfordbevegelsens bidro til å fremme kristen kulturåpenhet og også kan ha medvirket til å skape enheten som preget i kirkekampen under krigen. **DAGEN**

Fire absolutter

■ Blant særtrekkene til Oxfordbevegelsen var fire moralske krav som fungerte som idealer og syndespeil.

- 1) Absolutt kjærlighet
  - 2) Absolutt ærlighet
  - 3) Absolutt renhet
  - 4) Absolutt uselviskhet
- Bevegelsen hadde ellers en rekke sentrale begreper:
- Changing/forvandling/livsforvandling: Vekkesels- eller omvendelsesopplevelsen
  - Gruppe: Vennfellesskap som holdt gruppemøter
  - Guidance/ledelse/førelse: Konkret ledelse fra gud i hverdagen
  - Houseparty: Møte for spesielt inviterte, vanligvis over flere dager på et religiøst nøytralt sted
  - Quiet time/stille stund: Daglig tid til bibellesning, meditasjon og bønn, helst om morgenen
  - Rally: Stormøte
  - Restutisjon: Gjenoppsettelse og forsøk på å kompensere for gale handlinger
  - Sharing/deling/samdeling/bunddeling: Sjelesorg med gjensidige bekjennelser fra samtalepartnere
  - Stille stund-bok: Bok til nedskrivning av ledelse og tanker som kom opp i stille stund
  - Team/arbeidslag/reiseutvalg: Arbeidsfellesskap som holdt møter